

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εισαγωγικό Σημείωμα του ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΝΟΤΑ D.P.MGR

Κλινικού ψυχολόγου, υπεύθυνου Ε.Θ.Μ.Α. Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής

Από το Μάιο του 2000 έως τον Μάιο του 2001 εργάστηκε με συντονιστή τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας - Πρόνοιας κ. Π. Γιανουλάτο, ομάδα εργασίας με θέμα: "Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας και Αυτισμός".

Η ομάδα εργασίας αποτελείται από διακεκριμένους επιστήμονες με πολύ καλή γνώση του αντικειμένου που συνοδεύεται από μεγάλη εμπειρία και από εκπροσώπους της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.

Οι επιστήμονες που συμμετείχαν είναι:

- **ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ**
παιδοψυχίατρος, Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ Θεσσαλονίκης.
- **ΒΛΑΧΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ**
παιδοψυχίατρος, Διευθύντρια Μονάδας Αυτιστικών Κ.Ψ.Υ.
- **ΓΛΥΝΟΥ ΑΝΘΙΠΠΗ**
κλινική ψυχολόγος, υπεύθυνη Ιατρείου Αναπτυξιακών Διαταραχών του Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου Αθηνών του Π.Ν.Α.
- **ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΜΑΡΙΤΣΑ**
λογοθεραπεύτρια, Ίδρυμα για το παιδί "Παμμακάριστος".
- **ΚΑΡΑΝΤΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ**
παιδοψυχίατρος.
- **ΜΑΥΡΕΑΣ ΒΕΝΕΤΟΣ**
καθηγητής Ψυχιατρικής Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
- **ΝΟΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ**
κλινικός ψυχολόγος, υπεύθυνος Ε.Θ.Μ.Α. Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής.
- **ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΑΓΙΑ**
παιδοψυχίατρος, υπεύθυνη Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου Βορείου Ελλάδος του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης.
- **ΡΟΥΣΣΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ**
παιδοψυχίατρος, Διευθύντρια του Δ Παιδοψυχιατρικού Τμήματος και της Ιατρικής Υπηρεσίας του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής.

Παρατίθεται μέρος των εργασιών που περιλαμβάνει:

1. Πίνακα με τίτλο: ΕΠΙΠΕΔΑ ΔΡΑΣΗΣ - ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ που είναι και η Εισήγηση στη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας - Πρόνοιας.
2. ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ - ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΔΡΑΣΗΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

Εισήγηση στη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ-ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΑΜΕΑ-ΠΡΟΝΟΙΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ- ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

ΕΙΔΙΚΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

ΔΙΑΓΝΩΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

- Ειδικά-Γενικά-Πανεπιστημιακά Νοσοκομεία:Εξειδικευμένα Ιατρεία και Κέντρα, Ειδικές Μονάδες Κινητές Μονάδες,
- Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα και Πολυδύναμα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα
- Κέντρα Ψυχικής Υγείας
- Διαγνωστικά Κέντρα Φυσικών ή Ν.Π.Ι.Δ.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- Δομές Διάγνωσης, Αξιολόγησης, σχεδιασμού παρέμβασης
- Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης-Κέντρα Ημέρας για Παιδιά και Εφήβους.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ - ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

- Ειδικά Κέντρα Κοινωνικής Ένταξης και Μονάδες Αποκατάστασης
- Κέντρα Προεπαγγελματικής Εκπαίδευσης
- Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης
- Προστατευμένα Εργαστήρια.Κοι.Σ.Π.Ε. (Συνεταιρισμοί)

ΔΙΑΒΙΩΣΗ - ΜΟΝΑΔΕΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

- Ξενώνες
- Οικοτροφεία
- Κατοικίες
- Φιλοξενούσες Οικογένειες

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

- Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης-Μονάδες Επειγόντων
- Εξωτερική Νοσηλεία, βοήθεια στο σπίτι
- Παρέμβαση σε οικογενειακή κρίση

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

- Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης, Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.)
- Βρεφονηπιακοί Συμβουλευτικοί Σταθμοί
- Σχολικές Μονάδες Υποστήριξης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Νηπιαγωγεία, Σχολεία, Γυμνάσια, Λύκεια, ΤΕΕ, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- Τάξεις Ένταξης-Ενσωμάτωσης
- Ειδικά Νηπιαγωγεία, Σχολεία, Γυμνάσια, Λύκεια, ΤΕΕ
- Πολυδύναμα Κέντρα

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Επαγγελματικά Εργαστήρια

ΔΙΑΒΙΩΣΗ

Ξενώνες για τους εκπαιδευόμενους

ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ - ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΝΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Α. Ρούσσου - Γ. Καρανάνος- Σ. Νότας -Β. Παπαγεωργίου -Χ. Αλεξίου - Β. Μαυρέας

Α. ΕΠΙΠΕΔΑ ΔΡΑΣΗΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

Η σύνθεση αυτή είναι αναγκαστικά σχηματική επειδή υπάρχουν πολλές επικαλύψεις σε όλα τα επίπεδα

Α1. ΔΙΑΓΝΩΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ-ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Η διάγνωση και οι δια βίου θεραπευτικές παρεμβάσεις αποτελούν αντικείμενο των υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας. Η εκπαίδευση και όσα σχετίζονται με τις εκπαιδευτικές αξιολογήσεις αποτελούν αντικείμενο συνεργασίας μεταξύ υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας- όπως τα Κ.Δ.Α.Υ. και τα ποικίλα σχολικά πλαίσια- και των υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας. Είναι το πρώτο επίπεδο που δείχνει ότι είναι αναγκαία η συνεργασία και η διασύνδεση υπηρεσιών και δομών του Υπουργείου Υγείας με αυτές του Υπουργείου Παιδείας και ο επιμερισμός του έργου.

Για τη διάγνωση, έμφαση δίνεται στην ύπαρξη διεπιστημονικής ομάδας η οποία εξασφαλίζει κλινική εμπειρία και τεχνογνωσία καθώς και την εφαρμογή συγκεκριμένων διαγνωστικών διαδικασιών για τον ακριβή προσδιορισμό της κατάστασης. Η αξιολόγηση διαφορετικών τομέων της συμπεριφοράς είναι απαραίτητη, σε συνάρτηση με την ηλικία. Στόχος των αξιολογήσεων είναι ο σχεδιασμός πλάνου εξατομικευμένης παρέμβασης. Τα παραπάνω μπορούν να γίνουν σε οργανωμένα Κέντρα όπως:

- α. Ειδικά, Γενικά, Πανεπιστημιακά Νοσοκομεία εφόσον διαθέτουν εξειδικευμένα για τον Αυτισμό Ιατρεία ή /και Κέντρα, Ειδικές Μονάδες, Κινητές Μονάδες.
- β. Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα και Πολυδύναμα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα
- γ. Κέντρα Ψυχικής Υγείας
- δ. Διαγνωστικά Κέντρα Φυσικών η Ν.Π.Ι.Δ.

Προϋπόθεση είναι η ύπαρξη και στα ανωτέρω β, γ, και δ Κέντρα διεπιστημονικής ομάδας εξειδικευμένης στον Αυτισμό.

Στο παράρτημα παρατίθενται προτάσεις ανάπτυξης δομών σ' αυτό το επίπεδο των Β. Παπαγεωργίου, Α. Γλυνού, Σ. Νότα.

Α2. ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Δεδομένου ότι ο στόχος για τα αυτιστικά παιδιά και εφήβους είναι η ένταξή τους στα σχολεία, το Υπουργείο Παιδείας αναλαμβάνει σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση των αυτιστικών διαταραχών και διενεργεί εκπαιδευτική αξιολόγηση και υποστήριξη στις κατάλληλες δομές του που είναι:

- α. Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης, Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.)
- β. Βρεφονηπιακοί Συμβουλευτικοί Σταθμοί
- γ. Σχολικές Μονάδες Υποστήριξης

Β. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ, ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ: ΔΟΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Στο επίπεδο της αντιμετώπισης έμφαση υπάρχει στην εξατομίκευση, στην ένταξη και ενσωμάτωση σε συνδυασμό με την εφαρμογή κατάλληλου εξειδικευμένου προγράμματος. Πρέπει να υπάρχουν διαθέσιμες εναλλακτικές δομές και προγράμματα για την κάλυψη αυτής της ανάγκης.

Οι δομές που παρέχουν Διάγνωση, Αξιολόγηση, Σχεδιασμό παρέμβασης, Συμβουλευτική Υποστήριξη με τις προϋποθέσεις που περιγράφηκαν, και που διαθέτουν ομάδα εξειδικευμένων στελεχών πρέπει να προωθούν και την εφαρμογή του θεραπευτικού-εκπαιδευτικού προγράμματος του παιδιού. Προκειμένου για παιδιά προσχολικής ηλικίας αυτό στοχεύει σε μία αντιμετώπιση στηριγμένη στο σπίτι, με παράλληλη ένταξη του παιδιού στον παιδικό σταθμό ή το νηπιαγωγείο και ταυτόχρονη εκπαίδευση και στήριξη της οικογένειας. Για να μπορέσουν οι δομές αυτές να ανταποκριθούν στη σημαντική αυτή εργασία που επεκτείνεται πέρα από τη διάγνωση πρέπει να έχουν επιπλέον κατάλληλη και επαρκή στελέχωση.

Ιδίως καθώς μεγαλώνουν τα παιδιά, προτεραιότητα πρέπει δοθεί στη θέση, ότι το κάθε παιδί πρέπει να έχει το σχολείο του. Είναι πάλι αναγκαία, ιδίως σε αυτό το επίπεδο η συνεργασία υπηρεσιών στην πράξη και η διασύνδεση δομών Υπουργείων Παιδείας και Υγείας-Πρόνοιας για να φτάσουμε σε μία σύγχρονη και επαρκή αντιμετώπιση. Με βάση εμπειρίες που υπάρχουν από άλλες χώρες, όσο περισσότερο προχωρήσει η πρόσφορη οργάνωση σε αυτό το επίπεδο τόσο περισσότερες περιπτώσεις θα βρίσκουν μία ένταξη και ενσωμάτωση, ανάλογα με την ηλικία τους και τις ιδιαιτερότητές τους.

Β1. ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ

α. Όλες οι δομές που περιλαμβάνονται στο Α1, εφόσον διαθέτουν στελέχωση, ώστε πέραν της διάγνωσης να μπορούν να προωθούν και τις εκπαιδευτικές-θεραπευτικές παρεμβάσεις όπως αναφέρθηκαν παραπάνω.

β. Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης (Κέντρα Ημέρας) για παιδιά προσχολικής ηλικίας, για παιδιά σχολικής ηλικίας, για εφήβους με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές-Αυτισμό.

Αποτελούν Αποκεντρωμένες Οργανικές Μονάδες Τμήματος Νοσοκομείου ή Ν.Π.Ι.Δ. και παρέχουν υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας σε παιδιά και εφήβους με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές-Αυτισμό.

Στα Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης εντάσσονται παιδιά και έφηβοι, οι οποίοι παρακολουθούν ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα προετοιμασίας για ένταξη ή για επανένταξη σε σχολείο. Στόχος είναι η όσο το δυνατόν ταχεία ένταξη ή επανένταξη στο νηπιαγωγείο ή το σχολείο και για αυτό καθ'όλο το διάστημα της παρακολούθησης του προγράμματος στο Κέντρο Ημέρας υπάρχει μία στενή συνεργασία της διεπιστημονικής ομάδας με τον εκπαιδευτικό και το εκπαιδευτικό πλαίσιο, στο οποίο το παιδί θα ενταχθεί ή θα επανενταχθεί.

Χρειάζεται να δοθεί εδώ το εύρος παρεχομένων υπηρεσιών στα Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περιθαλψης που λειτουργούν και ως Κέντρα Ημέρας:

- Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Περιθαλψη Παιδιών και Εφήβων σε εξωνοσοκομειακή βάση.
- Συνεργασία και διασύνδεση με φορείς και υπηρεσίες του Τομέα Ψυχικής Υγείας και Παιδείας καθώς και με άλλους δημόσιους και κοινωνικούς φορείς.
- Υποστήριξη των οικογενειών των αυτιστικών ατόμων.
- Εκπαίδευση προσωπικού των επαγγελματιών Υγείας, Ψυχικής Υγείας και Παιδείας.
- Εκπόνηση ερευνητικών προγραμμάτων.

Ειδικότερα οι δραστηριότητες των Κέντρων Εξειδικευμένης Περιθαλψης είναι:

- Διαγνωστική εκτίμηση, αξιολόγηση, συμβουλευτική, σχεδιασμός παρέμβασης, προώθηση προσέγγισης και εκπαίδευσης στο σπίτι, προώθηση ένταξης σε παιδικό σταθμό, νηπιαγωγείο, σχολείο, παρεμβάσεις για επανένταξη στο σχολικό πλαίσιο.
- Το παιδί και ο δάσκαλος προετοιμάζονται από τους ειδικούς του Κέντρου πριν την ένταξη στο εκπαιδευτικό πλαίσιο ή τον παιδικό σταθμό, ενώ προσφέρεται συμβουλευτική καθοδήγηση στον εκπαιδευτικό και τους γονείς και μετά την ένταξη του παιδιού. Το Κέντρο είναι "πειραματικό πεδίο" δοκιμής της εκπαιδευτικής μεθοδολογίας που θα ακολουθηθεί σε κάθε παιδί με την ένταξή του ή την επιστροφή του στον παιδικό σταθμό, το νηπιαγωγείο ή το σχολείο του.
- Γενικότερη θεραπευτικού και κοινωνικού χαρακτήρα υποστήριξη στην οικογένεια.
- Το Κέντρο είναι βάση αρχικής εκπαίδευσης των επαγγελματιών που θα γίνουν εκπαιδευτές των παιδιών στο σχολείο, στο σπίτι, στις άλλες δραστηριότητες.
- Αποτελεί βάση εκπαίδευσης των επαγγελματιών Υγείας, όπως παιδίατροι, παιδοψυχίατροι, ψυχίατροι και άλλοι επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας και εκπαίδευσης.
- Σχεδιάζει και ετοιμάζει τα υλικά κατάρτισης για τους ειδικούς και παρέχει τη δυνατότητα πρακτικής άσκησης στους εκπαιδευόμενους.
- Είναι "Κέντρο Μεθοδολογίας", που φροντίζει για συνεχή βελτίωση των μεθόδων Διάγνωσης και Αξιολόγησης. Σε συνεργασία με τους φορείς του Υπουργείου Παιδείας φροντίζει για την εξέλιξη των εκπαιδευτικών μεθόδων και του εκπαιδευτικού υλικού για τα 'τομα με Αυτισμό.
- Αναπτύσσει σειρά ερευνητικών προγραμμάτων.

Στο παράρτημα παρατίθενται οι προτάσεις για την ανάπτυξη των εν λόγω δομών των κ.κ. Σ. Νότα, Β. Παπαγεωργίου, Ε. Βλαχάκη, Γ. Αμπατζόγλου, Μ. Καμπούρογλου.

B2. ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ανάλογα με το επίπεδο λειτουργικότητας του αυτιστικού ατόμου και την ηλικία του εκπαιδύεται σε σχολεία όπως:

- α. Κανονικά Νηπιαγωγεία, Σχολεία, Γυμνάσια, Λύκεια, ΤΕΕ, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- β. Τάξεις ένταξης - Ενσωμάτωσης
- γ. Ειδικά Νηπιαγωγεία, Σχολεία, Γυμνάσια, Λύκεια, ΤΕΕ
- δ. Πολυδύναμα Κέντρα

Σχετικά με τη διαδικασία ένταξης στο σχολείο των παιδιών με Αυτισμό και του εκπαιδευτικού προγράμματός τους, υπάρχουν επεξεργασμένες θέσεις από την κυρία Β. Παπαγεωργίου, στο Παράρτημα. Προτάσεις για την οργάνωση και λειτουργία σχολείων ή τάξεων, τα οποία δέχονται παιδιά και εφήβους με Αυτισμό καταθέτουν επίσης οι κ. κ. Β. Παπαγεωργίου και η κ. Μ. Καμπούρογλου. Περιλαμβάνονται στο Παράρτημα.

Γ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ-ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Γ1. ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Αποτελούν δομές που προβλέπονται από το άρθρο 10 του Νόμου 2716/99 και αναλαμβάνουν την ένταξη του ατόμου με Αυτισμό στην κοινωνία και επίσης την επαγγελματική του ενασχόληση, την επίλυση του στεγαστικού του προβλήματος, την παρακολούθησή του, καθώς και την στήριξη της οικογένειάς του. Τέτοιες δομές είναι:

- α. Ειδικά Κέντρα Κοινωνικής Ένταξης και Μονάδες Αποκατάστασης.
- β. Κέντρα Προεπαγγελματικής Εκπαίδευσης
- γ. Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης
- δ. Προστατευμένα Εργαστήρια
- ε. Κοι.Σ.Π.Ε.(Συνεταιρισμοί)

Οι δομές αυτές μπορεί να είναι Αποκεντρωμένες Μονάδες Ειδικών, Γενικών, Πανεπιστημιακών Νοσοκομείων και Φυσικών ή Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου.

Σχετική μελέτη για την ανάπτυξη τέτοιων δομών έχει εκπονήσει ο κ. Σ. Νότας.

Σημειώνουμε ότι στα άτομα με Αυτισμό θα πρέπει να εξασφαλίζεται μια συνέχεια και ένας συντονισμός για τη ρύθμιση των αναγκών τους, οι οποίες βέβαια μπορεί να είναι διαφορετικές ή να αλλάζουν σε προτεραιότητα με την πρόοδο της ηλικίας. Θα πρέπει, επομένως, να εξασφαλίζεται μία διασύνδεση των νέων αυτών δομών με την υπηρεσία που παρακολουθούσε την πορεία του ατόμου με αυτισμό μέχρι τώρα. Εφόσον το άτομο περάσει στην κύρια ευθύνη μιας άλλης ή καινούργιας υπηρεσίας, θα πρέπει πάλι να εξασφαλίζεται ένας συντονισμός για την κάλυψη των ποικίλων αναγκών του.

Οι δομές που περιλαμβάνονται σε αυτό το επίπεδο, θα μπορούσαν να αναπτύσσονται - και ίσως κατά κύριο λόγο- από φορείς, όπως η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.

Γ2.ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Για την εκπαίδευση των αυτιστικών ατόμων ηλικίας από 14 χρ. και πάνω προβλέπεται η λειτουργία:

Επαγγελματικών Εργαστηρίων

Δ. ΔΙΑΒΙΩΣΗ - ΜΟΝΑΔΕΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Δ1.ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ-ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 2716/1999 για την αντιμετώπιση του προβλήματος υπάρχει η δυνατότητα οργάνωσης, λειτουργίας "Μονάδων και Προγραμμάτων Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης", στις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει οικογένεια, σε αυτές που έχουμε απόρριψη του παιδιού και εγκατάλειψη, στις περιπτώσεις που η οικογένεια δεν είναι σε θέση να φροντίσει το παιδί της και όταν το ενήλικο άτομο πλέον χρειάζεται αυτόνομη διαβίωση. Η ύπαρξη Ξενώνων κρίνεται απαραίτητη και στις περιπτώσεις που τα Κέντρα Θεραπείας-Εκπαίδευσης Παιδιών και Εφήβων είναι μακριά από τον τόπο διαμονής τους.

Ως Μονάδες και προγράμματα Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης για παιδιά ή εφήβους ορίζονται:

- α. Ξενώνες
- β. Οικοτροφεία
- γ. Κατοικίες
- δ. Φιλοξενούσες Οικογένειες

Τα προαναφερόμενα μπορούν να αναπτυχθούν από διάφορους φορείς:

Ειδικά Νοσοκομεία, Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής, Ν.Π.Δ.Δ. και φυσικά ή Ν.Π.Ι.Δ., Φιλανθρωπικά Σωματεία. Σχετικές προτάσεις καταθέτει η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων στο παράρτημα.

Δ2. ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΙΑΒΙΩΣΗ

Ξενώνες για τους εκπαιδευόμενους

Το Υπουργείο Παιδείας κρίνει απαραίτητη την λειτουργία Ξενώνων όπου θα φιλοξενοούνται μαθητές που προέρχονται από περιοχές που βρίσκονται μακριά από τα εκπαιδευτικά πλαίσια.

Ε. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

ΕΙ. ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ-ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ομόφωνα η ομάδα εργασίας υπέδειξε ότι η δράση σε αυτό το επίπεδο συνιστά άμεση προτεραιότητα.

α. Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης- Μονάδες Επειγόντων Περιστατικών

Αποτελούν σύμφωνα με το Ν. 2716/1999 αποκεντρωμένες Μονάδες Ειδικών-Γενικών-Πανεπιστημιακών Νοσοκομείων και Ψυχιατρικών Κλινικών.

Σχετική πρόταση της κ. Α. Ρούσσου παρατίθεται στο παράρτημα. Επίσης υλικό και πληροφορίες για πρότυπα τέτοια Κέντρα του εξωτερικού παρέχει η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.

β. Εξωτερική Νοσηλεία, παρέμβαση στη κρίση, βοήθεια στο σπίτι

Παράλληλα προτείνεται η οργάνωση ενός συστήματος παρέμβασης στην κρίση, που θα γίνεται χωρίς υποχρεωτικά την απομάκρυνση του ατόμου από την οικογένεια. Στην ανάπτυξη ενός τέτοιου προγράμματος μπορούν να συνεργαστούν τα Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης των Νοσοκομείων, τα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα, τα Κέντρα Ψυχικής Υγείας και τα Ειδικά Κέντρα Κοινωνικής Ένταξης των Ατόμων με Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή-Αυτισμό.

γ. Παρέμβαση στην οικογενειακή κρίση

Σημαντική κρίνεται και η παρέμβαση στις περιπτώσεις που υπάρχει κρίση στην οικογένεια, η οποία έχει να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα που δεν έχουν σχέση με το αυτιστικό άτομο. Στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει να υπάρχει κάποια δομή η οποία θα φιλοξενήσει το άτομο με Αυτισμό, για όσο κρίνεται σκόπιμο, προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα της οικογένειας.

Σχετική πρόταση κατατίθεται από την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων στο παράρτημα.

II. ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΟΜΕΣ - ΣΥΝΤΟΜΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥΣ

Γίνεται σύντομη παρουσίαση των δομών που υπάρχουν. Τα στοιχεία προέρχονται από:

α) τις μελέτες του κ. Σ. Νότα και τις εισηγήσεις προς το Υπουργείο Υγείας - Πρόνοιας σχετικά με τον Αυτισμό (1994,1995, 1996,1999).

β) τη μελέτη του Β. Μαυρέα "Ο Αυτισμός στην Ελλάδα. Μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης". (1995)

γ) πληροφορίες που παρέχουν οι δομές και υπηρεσίες σχετικά με την οργάνωση και τη λειτουργία τους.

i. Κέντρα Ημέρας για Παιδιά και Εφήβους με Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή-Αυτισμό και Κέντρα Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.

- Ειδική Θεραπευτική Μονάδα του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής, της οποίας τα θεραπευτικά-εκπαιδευτικά προγράμματα είναι για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Αποτελεί τη μοναδική δομή του Εθνικού Συστήματος Υγείας για τον Αυτισμό που περιλαμβάνεται στον Οργανισμό Νοσοκομείου ή άλλου Ν.Π.Δ.Δ.
- Θεραπευτική Μονάδα του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής (Ν.Π.Ι.Δ.), εποπτευόμενη από τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας, δέχεται παιδιά ηλικίας 4-15 ετών.
- Κέντρο Ημέρας για το παιδί "Λιθαράκι" του Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου Νέας Σμύρνης του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής. Για παιδιά με διάχυτες αναπτυξιακές και άλλες διαταραχές
- Ειδικά σχολεία για παιδιά και εφήβους με Αυτισμό και εργαστήρια του Ιδρύματος "Παμμακάριστος" Ν.Π.Ι.Δ. στη Νέα Μάκρη Αττικής
- Ειδική Μονάδα Αυτιστικών του Συλλόγου Γονέων SOS για το Αυτιστικό Απροσάρμοστο Παιδί στη Νέα Μάκρη Αττικής.
- Θεραπευτική Μονάδα το "Περιβολάκι", Ν.Π.Ι.Δ.
- Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Αυτιστικών Παιδιών Χανίων "Η Μεγαλόχαρη" Ν.Π.Ι.Δ.
- Κέντρο Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων "Ελευθερία" Ν.Π.Ι.Δ. στη Λάρισα, οι επιμέρους δομές του οποίου είναι: α) Κέντρο Ημέρας, β) Ξενώνας

ii. Κέντρα Ημέρας για Παιδιά με Νοητική Καθυστέρηση και Αυτισμό

- Κέντρο Ειδικών Παιδιών "Ζωοδόχος Πηγή" (Ν.Π.Ι.Δ.) στη Νέα Αλικαρνασσό-Ηράκλειο Κρήτης- του Φιλανθρωπικού Σωματείου "Ένωση Γονέων -Κηδεμόνων και Φίλων Απροσάρμοστων Ατόμων", για παιδιά, εφήβους, μετέφηβους.
- Κέντρο Θεραπευτικής Αγωγής "Ελπίδα" (Ν.Π.Ι.Δ.) στη Θεσσαλονίκη, δημιουργήθηκε από Φιλανθρωπικό Σωματείο και παρέχει ημερήσια φροντίδα σε 40 παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση, ηλικίας 4-28 ετών, εκ των οποίων 29 είναι αυτιστικά.

iii. Μονάδες Εσωτερικής Περίθαλψης

- Θεραπευτική Μονάδα Εσωτερικής Νοσηλείας-Θεραπείας και Εκπαίδευσης Παιδιών με Αυτισμό, του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής.

Οργανώθηκε και λειτουργεί υπό την εποπτεία της Διευθύντριας της Δακ κλινικής κ. Ρούσσου Α. Φιλοξενεί 8 μικρά παιδιά, τα οποία συγκεντρώθηκαν από διάφορα τμήματα του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής.

iv. Ξενώνες - Κατοικίες για άτομα με Αυτισμό

- Ελληνική Εταιρεία Προστασία Αυτιστικών Ατόμων στη Ζίτσα του Νομού Ιωαννίνων: Κέντρο Εκπαίδευσης και Διαβίωσης Ενηλίκων με Αυτισμό "Ελένη Γύρα".
- Του Φιλανθρωπικού Σωματείου "Ένωση Γονέων -Κηδεμόνων και Φίλων Απροσάρμοστων Ατόμων", στο Ηράκλειο της Κρήτης.
- "Ελευθερία", Φιλανθρωπικό Σωματείο του Συλλόγου Γονέων, Κηδεμόνων και Φίλων των Αυτιστικών Ατόμων στη Λάρισα.
- Σύλλογος Γονέων SOS για το Αυτιστικό Απροσάρμοστο Παιδί, στη Νέα Μάκρη Αττικής.
- "Ανάδυση" Στέγη Διαβίωσης του Πανελληνίου Συλλόγου Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων στην Αίγινα.

Περισσότερα στοιχεία υπάρχουν στις μελέτες των Β. Μαυρέα και Σ. Νότα για την κατάσταση στην Ελλάδα.

III. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΗΓΗΣΗ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

i. Νομικό πλαίσιο

Ο Νόμος 2716/1999 για την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, ορίζει πως "το κράτος έχει την ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας που έχουν σκοπό την πρόληψη, τη διάγνωση, τη θεραπεία, την περίθαλψη καθώς και την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη ενηλίκων, παιδιών και εφήβων με ψυχικές διαταραχές και Διαταραχές Αυτιστικού Τύπου και με μαθησιακά προβλήματα"(άρθρο 1 π. 1).

Μονάδες Ψυχικής Υγείας [Μ.Ψ.Υ.]

Στις Μονάδες Ψυχικής Υγείας συγκαταλέγονται:

- Τα Κέντρα Ψυχικής Υγείας
- Τα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα
- Τα Πολυδύναμα Ιατροπαιδαγωγικά Ιατρεία
- Τα Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης
- Οι Κινητές Μονάδες
- Τα Ψυχιατρικά Τμήματα Ενηλίκων ή Παιδιών και Εφήβων Γενικών Νομαρχιακών ή Περιφερειακών Νοσοκομείων.
- Οι Πανεπιστημιακές Ψυχιατρικές Κλινικές.
- Τα Πανεπιστημιακά Ψυχιατρικά Νοσοκομεία.
- Οι Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης.
- Τα Ειδικά Κέντρα Κοινωνικής Επανένταξης κ.ά. (άρθρο 4, παρ. 1).

Στην περίπτωση των Διαταραχών Αυτιστικού Τύπου, εφόσον κριθεί ότι χρειάζονται κάποιες Μονάδες Ψυχικής Υγείας με άλλη μορφή, μπορούμε να βασιστούμε στο άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 2716/1999 και να τις αναπτύξουμε. Συγκεκριμένα: "Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, μετά από γνώμη του ΚΕΣΥ, μπορούν να ορίζονται και λοιπές μορφές Μονάδων Ψυχικής Υγείας για την καταλληλότερη παροχή υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας και την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών Ψυχικής Υγείας του πληθυσμού, σύμφωνα με το άρθρο 1 του παρόντος νόμου. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας και του κατά περίπτωση συναρμοδίου Υπουργού καθορίζονται οι προϋποθέσεις, ο τρόπος οργάνωσης- λειτουργίας και κάθε λεπτομέρεια εφαρμογής. Οι Μονάδες Ψυχικής Υγείας οποιασδήποτε μορφής, υπάγονται στην Εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, ως προς τον τρόπο παροχών ψυχιατρικών και ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, στον τρόπο άσκησης του ιατρικού, νοσηλευτικού, επιστημονικού και εκπαιδευτικού έργου και γενικά στον τρόπο λειτουργίας τους. (άρθρο 4, παρ. 4).

Θα πρέπει να ληφθούν επίσης υπ' όψη ο νόμος 2817/2000 του Υπουργείου Παιδείας για την Εκπαίδευση των Ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες καθώς και ο νόμος 2648/1998 του Υπουργείου Υγείας- Πρόνοιας για την ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας. Περισσότερα αναφέρονται στο κείμενο με τις θέσεις της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων στο παράρτημα.

ii. πλαίσιο προτάσεων για άμεση και μακροχρόνια υλοποίηση

- Σύσταση Ειδικού Κεντρικού Συμβουλίου για τον Αυτισμό (Ε.Κ.Σ.Α).
- Διαμόρφωση ενός δικτύου υπηρεσιών στο οποίο μπορεί να αναπτύσσονται ποικίλες δομές και εναλλακτικά προγράμματα.
- Συνεργασία στα πλαίσια αυτού του δικτύου των στελεχών και υπηρεσιών της εκπαίδευσης, προκειμένου να επιτυγχάνεται με τη συνεργασία αυτή μία αποτελεσματική σύνθετη Θεραπευτική και Εκπαιδευτική παρέμβαση.
- Ανάπτυξη εξειδικευμένων Μονάδων για τον Αυτισμό σε διάφορες περιοχές της χώρας, ισόρροπη ανάπτυξη και συνεργασία ψυχιατρικών υπηρεσιών και εξειδικευμένων Μονάδων.
- Οργάνωση και ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων δομών, επαρκής στελέχωση και επιμόρφωση των στελεχών τους.
- Δημιουργία Κέντρου Έρευνας, Μελέτης και Εφαρμογής σύγχρονων μεθόδων αντιμετώπισης των διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών και ειδικότερα του Αυτισμού.
- Ειδική Εκπαίδευση, Εξειδίκευση, διαρκής επιμόρφωση όλων των στελεχών και επαγγελματιών που θα στηρίζουν τη λειτουργία των υπηρεσιών αυτών.

iii. Ειδικότερα:

- Δημιουργία Ειδικού Κεντρικού Συμβουλίου για τον Αυτισμό

Ομόφωνα τα μέλη της ομάδας εργασίας εισηγήθηκαν την ανάγκη να συσταθεί ένα Ειδικό Κεντρικό Συμβούλιο για τον Αυτισμό (Ε.Κ.Σ.Α). Το όργανο αυτό θα εισηγείται στα αρμόδια όργανα και πρόσωπα των Υπουργείων Υγείας-Πρόνοιας και Παιδείας τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των Δομών, τη διασύνδεσή τους, καθώς και λεπτομέρειες για την εφαρμογή διαφόρων προγραμμάτων ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, Εκπαίδευσης και Διαβίωσης για Έτομα με Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή-Αυτισμό. Θα εισηγείται και θα συντονίζει το σχεδιασμό του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου. Θα αποτελεί επίσης εποπτικό όργανο προϋποθέσεων λειτουργίας δομών και υπηρεσιών για τον Αυτισμό.

- Διασύνδεση Υπηρεσιών Υπουργείων Υγείας Πρόνοιας και Παιδείας

Το θέμα αυτό απασχόλησε κατά επανάληψη την ομάδα εργασίας επειδή συνιστά απαραίτητη διάσταση για μία σύγχρονη και αποτελεσματική αντιμετώπιση. Εμφανίζεται δε σε πολλά επίπεδα δράσεων. Σωστά η μελέτη των θεμάτων των σχετικών με τον Αυτισμό ξεκινάει από την Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας, θα πρέπει όμως στη συνέχεια να βρεθούν τρόποι ώστε να κοινοποιηθούν οι προτάσεις και στο Υπουργείο Παιδείας με στόχο την εγκατάσταση διαρκούς συνεργασίας στην πράξη. Θέματα που εμπίπτουν σε αυτό το πλαίσιο είναι:

- α. Με τη θεσμοθέτηση του Ειδικού Κεντρικού Συμβουλίου για τον Αυτισμό, προώθηση στην πράξη της συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων Υπουργείων.
- β. Συνεργασία των Κ.Δ.Α.Υ. με τα Εξειδικευμένα Διαγνωστικά Κέντρα του Τομέα Υγείας- Ψυχικής Υγείας.
- γ. Συνεργασία των Ιατροπαιδαγωγικών Κέντρων, των Κέντρων Ημέρας και των Εκπαιδευτικών πλαισίων για την προώθηση προγραμμάτων ένταξης ή επανένταξης των παιδιών με Αυτισμό σε εκπαιδευτικό πλαίσιο.
- δ. Διασυνδεδετική συνεργασία των δομών του Υπουργείου Παιδείας με τα Κέντρα Κοινωνικής Ένταξης και τις Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης Ατόμων με Αυτισμό του Υπουργείου Υγείας - Πρόνοιας.
- ε. Ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων εκπαίδευσης επαγγελματιών στον Αυτισμό.
- στα. Συνεργασία για την εξέλιξη των θεραπευτικών και εκπαιδευτικών μεθόδων.
- ζ. Κοινά ερευνητικά προγράμματα.

iii. Ειδικότερα:

• Δημιουργία Ειδικού Κεντρικού Συμβουλίου για τον Αυτισμό

Ομόφωνα τα μέλη της ομάδας εργασίας εισηγήθηκαν την ανάγκη να συσταθεί ένα Ειδικό Κεντρικό Συμβούλιο για τον Αυτισμό (Ε.Κ.Σ.Α). Το όργανο αυτό θα εισηγείται στα αρμόδια όργανα και πρόσωπα των Υπουργείων Υγείας-Πρόνοιας και Παιδείας τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των Δομών, τη διασύνδεσή τους, καθώς και λεπτομέρειες για την εφαρμογή διαφόρων προγραμμάτων ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, Εκπαίδευσης και Διαβίωσης για Έτομα με Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή-Αυτισμό. Θα εισηγείται και θα συντονίζει το σχεδιασμό του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου. Θα αποτελεί επίσης εποπτικό όργανο προϋποθέσεων λειτουργίας δομών και υπηρεσιών για τον Αυτισμό.

• Διασύνδεση Υπηρεσιών Υπουργείων Υγείας Πρόνοιας και Παιδείας

Το θέμα αυτό απασχόλησε κατά επανάληψη την ομάδα εργασίας επειδή συνιστά απαραίτητη διάσταση για μία σύγχρονη και αποτελεσματική αντιμετώπιση. Εμφανίζεται δε σε πολλά επίπεδα δράσεων. Σωστά η μελέτη των θεμάτων των σχετικών με τον Αυτισμό ξεκινάει από την Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας, θα πρέπει όμως στη συνέχεια να βρεθούν τρόποι ώστε να κοινοποιηθούν οι προτάσεις και στο Υπουργείο Παιδείας με στόχο την εγκατάσταση διαρκούς συνεργασίας στην πράξη. Θέματα που εμπίπτουν σε αυτό το πλαίσιο είναι:

- α. Με τη θεσμοθέτηση του Ειδικού Κεντρικού Συμβουλίου για τον Αυτισμό, προώθηση στην πράξη της συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων Υπουργείων.
- β. Συνεργασία των Κ.Δ.Α.Υ. με τα Εξειδικευμένα Διαγνωστικά Κέντρα του Τομέα Υγείας- Ψυχικής Υγείας.
- γ. Συνεργασία των Ιατροπαιδαγωγικών Κέντρων, των Κέντρων Ημέρας και των Εκπαιδευτικών πλαισίων για την προώθηση προγραμμάτων ένταξης ή επανένταξης των παιδιών με Αυτισμό σε εκπαιδευτικό πλαίσιο.
- δ. Διασυνδεδετική συνεργασία των δομών του Υπουργείου Παιδείας με τα Κέντρα Κοινωνικής Ένταξης και τις Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης Ατόμων με Αυτισμό του Υπουργείου Υγείας - Πρόνοιας.
- ε. Ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων εκπαίδευσης επαγγελματιών στον Αυτισμό.
- στ'. Συνεργασία για την εξέλιξη των θεραπευτικών και εκπαιδευτικών μεθόδων.
- ζ. Κοινά ερευνητικά προγράμματα.

• Ενίσχυση υπηρεσιών που υπάρχουν και παραπέρα ενέργειες

Στην ομάδα εργασίας συζητήθηκε και υποστηρίχθηκε η άποψη ότι στο πλαίσιο μίας συνολικής θεώρησης της παροχής υπηρεσιών και ανάπτυξης δομών και προγραμμάτων, θα πρέπει να ληφθούν υπα όψη οι υπηρεσίες που ήδη υπάρχουν και να ενισχυθούν σύμφωνα και με προτάσεις που κάνουν οι υπεύθυνοι αυτών των υπηρεσιών.

Με βάση αυτό έγιναν από μέλη της ομάδας οι παρακάτω προτάσεις:

I. Οργάνωση και λειτουργία Ολοκληρωμένου Κέντρου Αντιμετώπισης του Αυτισμού στο πλαίσιο του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής, το οποίο θα περιλαμβάνει:

- α) την Ειδική Θεραπευτική Μονάδα Αυτιστικών, δομή που ήδη υπάρχει στον Οργανισμό του και λειτουργεί ως Κέντρο Ημέρας για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η Μονάδα σύντομα θα στεγάζεται σε πρόσφατα ενοικιαζόμενο κτίριο, θα εξοπλισθεί πλήρως, θα διευρυνθούν οι δραστηριότητές της, θα αυξηθεί ο αριθμός των παιδιών που παρακολουθούν ημερήσια θεραπευτικά προγράμματα και για το λόγο αυτό υπάρχει άμεση ανάγκη πρόσληψης προσωπικού, επειδή το υπάρχον δεν επαρκεί.
- β) Εξειδικευμένο στον Αυτισμό Εκπαιδευτικό Κέντρο και Κέντρο Μελέτης και Έρευνας του Αυτισμού, στο πλαίσιο της Ειδικής Θεραπευτικής Μονάδας Αυτιστικών του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής (πρόταση Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής: Α.Ρούσσου, Σ.Νότας)
- γ) Ειδικό διαγνωστικό κέντρο (πρόταση Α. Ρούσσου).
- δ) Κέντρο Παρέμβασης στην Κρίση. Οργάνωση και λειτουργία Μονάδας Επείγοντων Περιστατικών - Βραχείας Νοσηλείας, στο πλαίσιο της Δε κλινικής του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής (πρόταση Α. Ρούσσου).
- ε) Ξενώνα (πρόταση Α. Ρούσσου).

2. Ενίσχυση της Ειδικής Θεραπευτικής Μονάδας του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής Αθηνών. Πρόταση κ. Ε. Βλαχάκη.
3. Ενίσχυση του Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου Β. Ελλάδος (πρόταση Β. Παπαγεωργίου).
4. Ενίσχυση Κέντρου Ημέρας το "Λιθαράκι", Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής (Πρόταση Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής δια της κ. Α. Ρούσσου)
5. Ενίσχυση του προγράμματος του σχετικού με τον Αυτισμό της Πανεπιστημιακής Παιδοψυχιατρικής Κλινικής του Νοσοκομείου Παιδών "Αγία Σοφία" (Πρόταση Γ. Καραντάνου).

Στις παραπέρα ενέργειες έχουν προταθεί και τα εξής:

1. Δημιουργία δύο Προγραμμάτων Πρώιμης Παρέμβασης (Αθήνα-Θεσσαλονίκη) σύμφωνα με την σχετική πρόταση των κ.κ. Γ. Αμπατζόγλου και Ε. Βλαχάκη
2. Διασυνδεδετική συνεργασία των φορέων Ψυχικής Υγείας με τα παιδιατρικά τμήματα των Γενικών Νοσοκομείων και με ιδιώτες παιδίατρους
3. Οργάνωση και λειτουργία Κέντρων Ημέρας με βάση την πληθυσμιακή συγκέντρωση και την έλλειψη δομών Ψυχικής Υγείας
4. Οργάνωση και λειτουργία Ξενών Βραχύχρονης Παραμονής Ατόμων, όταν η οικογένεια αντιμετωπίζει προβλήματα ή βρίσκεται σε κρίση. Βοήθεια στο σπίτι της οικογένειας του ατόμου με Αυτισμό. Προτείνεται η υλοποίησή της πρότασης από την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.
5. Η οργάνωση και λειτουργία σπιτιών διαβίωσης των ατόμων με Αυτισμό από την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων. Προτείνονται κατά προτεραιότητα να λειτουργήσουν τα Κέντρα στη Ζίτσα Ιωαννίνων και στη Λάρισα.
6. Δημιουργία Κέντρων για την Εκπαίδευση ειδικών επιστημόνων και εκπαιδευτών στον Αυτισμό.
7. Οργάνωση και λειτουργία Κέντρου Πληροφόρησης και Ενημέρωσης των φορέων και των οικογενειών για γενικότερα θέματα Αυτισμού και ειδικότερα όπως τα Νομικά Δικαιώματα του Ατόμου με Αυτισμό και οι παρεχόμενες υπηρεσίες από φορείς του εσωτερικού και εξωτερικού. Προτείνεται ως φορέας υλοποίησης η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.

• Εκπαίδευση στελεχών

Το θέμα αυτό είναι πολύ σημαντικό και πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο χωριστής μελέτης στα πλαίσια ενός διαρκούς σχεδιασμού για τον Αυτισμό.

Πολύ συνοπτικά απ' όσα συζητήθηκαν στην ομάδα εργασίας:

- Έμφαση δόθηκε στο on job training και in service training.
- Εξειδικευμένη εκπαίδευση χρειάζεται σε ποικίλες κατηγορίες στελεχών.
- Σημαντικό είναι να προχωρήσει πρόγραμμα εκπαίδευσης ψυχιάτρων και άλλων στελεχών για ενηλίκους για την δια βίου κάλυψη αναγκών και εκπαίδευση.
- Διάφοροι που ασχολούνται με τον Αυτισμό μπορούν να εκπονούν τέτοια προγράμματα, ανάλογα με τα στελέχη στα οποία απευθύνονται.

• Ερευνητικό έργο

Επίσης αυτό το θέμα πρέπει να γίνει αντικείμενο χωριστής μελέτης.